Słowo wstępne

Z ogromną przyjemnością i satysfakcją oddajemy w Państwa ręce dwutomową monografię *Ścieżkami pisarzy*. Wydanie tej książki to dla nas moment newralgiczny: niniejszym domknięty zostaje wielomiesięczny projekt, a zarazem – mamy nadzieję – otwiera się szeroka perspektywa wydawnicza.

Jesienią 2013 roku postanowiliśmy zająć się – naukowo i popularyzatorsko – kwestią uwikłania biografii i twórczości pisarzy w przestrzeń miejską. Efektem naszych starań była organizacja pierwszej edycji Festiwalu „Ścieżkami pisarzy”. Zachęcone entuzjastyczną reakcją środowiska akademickiego, zaprosiliśmy młodych uczonych z całej Polski do stworzenia wspólnej monografii poświęconej badaniom z zakresu geo-bio-poetyki.

Publikacja *Ścieżkami pisarzy* składa się z dwóch części: tom pierwszy poświęcony został Krakowowi, tom drugi – innym polskim ośrodkom miejskim. Terytorialne kryterium podziału treści odzwierciedla nadrzędną ideę książki. *Ścieżkami pisarzy* to w naszym założeniu osobliwy przewodnik literacko-turystyczny. Może pełnić całkiem praktyczną funkcję bedekera – wyznacza trasy tematycznych wycieczek (szlakiem poszczególnych twórców, książek lub motywów literackich), dostarcza anegdot i faktów spajających życie literackie z przestrzenią konkretnych miejsc na mapie Polski. Ten popularyzatorski akcent stanowi w naszym odczuciu zaletę publikacji i tłumaczy formę niektórych pojawiających się w niej artykułów – tych, których metoda polega na mapowaniu, katalogowaniu, wytyczaniu szlaków.

W takiej perspektywie tom pierwszy pt. *Ścieżkami pisarzy: studia i szkice krakowskie* „oprowadza” po literackim Krakowie, poczynawszy od okresu Młodej Polski, aż po współczesność. W czternastu artykułach omówione zostały najważniejsze literackie miejsca stolicy Małopolski, zaprezentowane portrety twórców z nią związanych (m.in. Karol Estreicher młodszy, Joseph Conrad, Tadeusz Różewicz, Wit Szostak, Marcin Świetlicki, Jerzy Pilch), scharakteryzowane swoiste zjawiska literackie (np. „krakowski realizm knajpiany”). Z kolei układ tekstów, zgodny z chronologią podejmowanych w nich tematów, tworzy spójną narrację na temat postępującej w przestrzeni stuleci zmiany literackiego wizerunku Krakowa: ukształtowana na przełomie XIX i XX wieku wizja miasta magicznego podlega sukcesywnemu kwestionowaniu, aż do próby całkowitej jego demityzacji.

Tom drugi publikacji pt. *Ścieżkami pisarzy: miasto jako przestrzeń twórców* tworzy szerszy, ogólnopolski kontekst. Siedemnaście zamieszczonych w nim artykułów dotyczy literackich uwikłań kolejnych miast: Warszawy, Łodzi, Gdańska, Wrocławia, Opola, Gliwic, Cieszyńska, Przemyśla. Miejsca reprezentowane przez mniejszą ilość tekstów nie zyskują w tym tomie opisu tak szczegółowego, jak Kraków w tomie pierwszym. Zróżnicowanie tematów z całą mocą potwierdza jednak istnienie silnej zależności między miejscem (jego historią, kulturą, tradycjami, topografią) a biografią i twórczością autorów. Teksty warszawskie wskazują na uwikłanie pisarzy i ich dzieł w sytuację powojennej stolicy – kategoria traumy, świadomość wszechobecnego zniszczenia i konieczność trudnych wyborów politycznych determinowały biografie i literaturę. W przypadku Gdańska istotną rolę odgrywa problem podwójnej, niemiecko-polskiej tożsamości miejsca, a w przypadku Gliwic, Lwowa i Opola – niezakorzenie mieszkańców-repatriantów. Literatura Łodzi mierzy się wciąż z obecnym w społeczeństwie wizerunkiem miasta przekłętogo. Mamy poczucie, że tom drugi wyznaczył pewne ogólne tendencje, które zasługują na wnikliwe badania. Dlatego w naszym zamiarze niniejsza dwutomowa monografia ma otworzyć cykl publikacji, z których każda – na wzór szkiców i studiów krakowskich – poświęcona będzie innemu polskiemu miastu.

Ścieżkami pisarzy to jednak przede wszystkim przewodnik dla badacza zainteresowanego związkami dzieła, biografii twórczej i miejsca. Zamiesz-

czony tu artykuły stanowią szeroki przegląd możliwych spojrzeń na to zagadnienie, a dominują ujęcia literaturoznawcze, wzbogacone o narzędzia z innych dziedzin – zwłaszcza historii, socjologii i antropologii. Punktem wyjścia dla części autorów jest próba ustalenia faktów, zrekonstruowania (literackiej) historii wybranego elementu przestrzeni miasta (*casus* ulicy Krupniczej w Krakowie czy Piotrkowskiej w Łodzi). Inni przyjmują strategię szczegółowej analizy świata przedstawionego w dziele literackim, doszukując się jego związków z realnie istniejącymi miejscami. Jeszcze inni skupiają się na biografii jednostkowej lub zbiorowej i w jej perspektywie oglądają spłot okoliczności i działań artystycznych. Obok miast realnych pojawiają się tu na równych prawach miasta wyobrażone, lepsze/alternatywne wizje Warszawy czy Krakowa, realizacje społecznych marzeń lub jedynie projekcje stanów emocjonalnych patrzącego.

*Anna Grochowska
Malwina Mus*